

BONYODALOM

GOBBY FEHÉR GYULA

J. P. negyvennégy éves újvidéki fuvolaművész, a város szinte valamennyi állandó és alkalmasszerűen összeállított zenekarának tagja, egyike azon keveseknek, akik a kicsinyke fizetés és a folytonos létbizonytalanság ellenére is megmaradtak választott mesterségüknél, 1979 április havának egyik napján délelőtt az opera zenekarával gyakorolt, tizenegy órától a rádió együttesének segített egy gyermekdarab kísérőzenéjének felvételeinél, fél kettőkor ért a bank pénztárához, hogy megmaradt pénzét felvegye a délutáni próba utáni bútorvásárláshoz, mert az újtelepi ház egyik szobája még üresen tátongott, s mikor fél háromkor végre hazaért, huszonegy éves fiával az előszobában futott össze: a fiú kezében olcsó papírkoffer, benne minden ruhadarabja. Éppen távozni készült. J. P. ordítani szeretett volna, de nem mert. Egyrészt, a másfél hónap alatt, mióta új lakásba költöztek, már négy ízben rendezett botrányt, s mind a négyszer a szomszédságnak kellett beavatkoznia, vagy szétválasztania az ő lakásában dühöngő, elegáns fekete szmokingos, de cefetül elázott muzsikusokat, vagy pedig őt magát kimentenie ugyanezen feketeruhás, finomkezü, de igen veszettül verekedő urak kezéből. Egyszer már a rendőrség is a helyszínen termett, jegyzőkönyvet vett fel és J. P.-nek ígéretet kellett tennie, hogy máskor nem okoz közbotrányt és nem háborítja többé az újtelep zúgástól, rádiózástól, csörömpöléstől már éppen eléggé háborgatott csendjét. Másrészt, a művész ha nem is vált be százszázalékosan mint anya, annyit már megtanult, hogy semmi értelme a fiára ordítani. A fiú, ezt sokszor büszkén hajtogatta, mikor művészbarátaihoz hasonló stimmungba került, az ő természetét örökölte, tehetséges, vájtfulú, de istentelenül makacs, s ha valamit a fejébe vesz, azt végre is hajtja. Ugyanezen tényeket józanul egészen más-ként értékelte, s egész rokonsága sajnálta, mert nekik elpanaszolta,

hogy a fiú is zenebolond, s a tetejében annyira önfejtű, hogy semmi-féle normális polgári foglalkozásra nem irányítható.

Remegő kézzel húzta be maga után az ajtót.

— Elmentél volna búcsúszó nélkül? — kérdezte.

A fiú a szemébe nézett, nem hajtotta le a fejét, nem szégyenkezett egy cseppt sem.

— Reggel óta várlak — mondta. — Azt írtad a szokásos cetlire, hogy délelőtt hazaszaladsz.

J. P. nyelt egyet. A fiú nem gúnyolódott. Szinte szabályszerűen nem teljesíthette soha az előszoba falára ragasztott, a telefon alá dugott, a vázáknak támasztott papírfecnik, füzetlapok, újságszéllek, kitépett naptároltalak sok száz és száz kedves szavú ígérétét. Talán ezek a sebtében odafirkantott szavak voltak szeretetének legnyilvánvalóbb, de ugyanakkor legkevésbé komolyan vehető jelei.

— Ül le egy percre — mondta, látszólag nyugodtan, hogy meg ne riassza a gyereket. — Szánj rám legalább egy percet. Beszéljünk.

A fiatalember letette a koffert, leült. Egy fejjel volt magasabb az anyjánál, koromfekete haja és sötét szeme akkor is komorrá tette, ha nevetett. J. P. észrevette, hogy most is a mindig viselt kopott farmernadrágot és a tarkakockás ingét vette fel.

— Két héttel ezelőtt a Bijelo dugme fölvettem volna világosítónak — mondta a fiú. — Akkor engedelmeskedtem neked, és elszalasztottam az alkalmat. Rosszul tettem. Most nem hallgatok rád, mert ismét lemaradok. Értsd meg, hogy unom az egyetemet, unom a tanulást, unlak tégedet. Engedj utamra.

A művész nő hallgatott. Több mint húsz éve várta, hogy fiának különszobát rendezhessen be, most már a bútort is kiválasztotta, a pénzt is összekuporgatta, de a fiát már nem érdekelte sem a szoba, sem a bútor.

— Mit értesz te az én életemből? — kérdezte a fia. — Nem értesz a fiatalokat általában, nem értesz meg engem, nem értesz a mai zenét. Miért ragaszkodsz hozzá, hogy a szoknyádon üljek?

— Nem nagyon értelek — ismerte el. — Egyetlen érvem, hogy a fiam vagy és szeretlek.

A fiú idegesen rándította meg a vállát. J. P. tudta, hogy nem üthet meg érzelgős hangot, mert a gyerek nagyon érzékeny e hangra, sokszor csapta be a szeretetre, a családra, az összetartozásukra hivatkozva. A fuvolás nő akkor jött rá, felnőtt fia van, mikor meg-

látta a fiú kezében az ócska papírkoffert. Az valami véglegest, megmásíthatatlant jelképezett.

— De mit keresel te a Rani mráz együttesnél? — kérdezte. — A zenéről többet tudsz bármelyiküknél. Csak azért beszéltelek rá, hogy villamossági mérnöknek tanulj, mert az egész családnak az volt a véleménye, hogy elég egy éhenkórásznak tartott muzsikás a családban. De neked istenadta tehetséged van. Ha már valamelyik zenekarhoz csatlakozol, ne a műszaki személyzet tagja legyél. Húzod a vezetőkeket, cipeled a hangerősítőket, a ruháskosaraikkal törődsz, tán még a színpadot is felsőpröd majd. Én szégyenleném magam a helyedben. Még két-három hónap kitartás, tanulás és diplomás mérnök leszel. Akkor mehetsz, ahova kedved tartja, akkor egy szót sem szólok. Ígérem. Miért ne bolondoznál egy kicsit, ha az a kívánságod. Esküszöm, még támogatni is fogom a terveidet. De most határozottan ellene vagyok, hogy közéljük keveredj. Ha most abbahagyod a tanulást, sohasem folytatod. Pedig egy igazi, mindenki által becsült és elismert mesterséget szereznél.

A fiú konokul hallgatott. J. P. ismerte, tudta, hogy ez a hallgatás az ő vereségét jelenti. A fiú már nem kisgyerek, nem húzhatja vissza az ajtóból. A koffert már régebben vehette, mikor ő nem volt itthon. Ha nem győzi meg, elment örökre.

— Az nem is zene, amit azok csinálnak — folytatta halkan. Igyekezett úgy tenni, mintha csupán az esze beszélne, mintha érzelmei nem is keverednének érvei közé. — Az csak fényjáték, hatalmas erősítők, csillogó és bohóctarka ruhák, érdekfeszítő testgyakorlatok, gyanús reklámhadjárat, méregdrága villamosberendezések. És buta szövegek. Hiába fintorogsz, igenis buta, sokszor kétértelmű, sőt vulgáris szövegek.

A fiú előrehajolt. J. P. látta, hogy most az elevenébe talált.

— Te a régi muzsika szemszögéből ítélsz — mondta a fiú. — A mai embernek nincs ideje koncertekre járni, kiöltözni, lehúnyt szemmel hallgatni a fuvolamuzsikát, ahogy te elképzeled. Mi emberi melegséget és szépséget akarunk kapni, de rögtön, közvetlenül, azonnal.

A művész nő cigarettát vett elő, rágyújtott. A fia ugyan nem szeretne, hogy cigarettázzik, de most szüksége volt a füst megnyugtató illatára.

— Szerintem éppen a melegség és a szépség hiányzik abból a muzsikából, amit a Bijelo dugme meg a Rani mráz, meg a többiek produkálnak — mondta az első szippantás után. — Minden mű-

Maurits Ferenc szövegrajza

vészret szerves részei, magának a művészetnek nélkülözhetetlen elemei nincsenek meg ebben a muzsikában. Nem tagadhatod, hogy a legjobb hangszer az emberi hang. És mit csinálnak ezek az együttesek a hanggal? Akarattal eltorzítják. Az már nem is éneklés, az már rekedt hörgés, mormogás, nyávogás, ordítózás, bőgés, amit ott hallunk. Nem emberi hang. És ugyanezt teszik a hangszerek hangjával is sokszor. Elváltoztatják a hangját a gitárnak, a zongorának, az orgonának, az ütőhangszereknek. Mindent fémes, az emberi fül számára élvezhetetlen, támadó jellegű, veszélyesen fölerősített zörejjé változtatnak... Várjál, míg elmondom a véleményemet. Majd én is meghallgatlak... Gondold csak meg, tulajdonképpen nem is a dallam, hanem a ritmus a fontos az ilyen Gomb, meg Fagy meg Halászlé nevű együttesek produkciójában. Valójában a ritmus rángatja egy ütemre a hallgatóságot. Mint a törzsi táncokban. Ez egy fajtája a neoprimitivizmusnak. Visszatérés az emberi fejlődés régi szintjére mai eszközökkel, mai hangszerekkel, villamos erősítővel, reklámhadjárattal, erőszakoskodással. Ezekhez akarod te csatlolni az életedet? Ezekért hagyod abba az egyetemi tanulmányaidat?

J. P. elnyomta a csikket. Újabb érveken gondolkozott. Legszívesebben sírni kezdett volna. Ha teheti, akkor letérdel a fia elé, és az ölébe húzza, mint valamikor gyerekkorában. Akkoriban még az anyjával sírt a gyerek, és a közös szipogás, egymás közelsége mindig kibékítette őket. De erről már régen le kellett tennie, s tudta, ha most sírni kezd, a fia azonnal eltaszítja.

— Ez a zene nem is kíván tökéletes muzsika lenni — magyarázta a fiatalember. — Ez a zene a pillanaté. Nem az örök, a szép, a fenséges. Soha nem akart az lenni, a legújabb együtteseké meg a legkevésbé. Éppen ezért fogadja be mindenki.

J. P. maga sem tudta, haragszik-e a fiúra vagy sem. Mert menni akart, haragudott is rá, de ugyanakkor becsülte határozottságát, önállóságát, kedvtelve nézegette széles vállát, villámló szemét, hallgatta kissé érdes hangját.

— Azt hiszed, Bach és Brahms, Beethoven és Mozart, Bartók és Sztravinszkij muzsikáját nem fogadja be mindenki, aki rászánja magát, hogy meghallgassa? — kérdezte, miközben azt szerette volna kérdezni, hogy miért dobja el magától a fia az őáltala fölkínált életet, miért dobja el őt magát, miért elégedetlen vele. — Ha az irodalomtól, festészettől, filmtől elvárod, hogy tartós élményt

nyújtson, gondolatokat közöljön, művészi formák élvezetét adja, akkor a zenétől miért nem várhatjuk el ugyanezt?

— Azért — mondta a fiú, aki legszívesebben azt mondta volna, hogy nem akarja többé összekötni az életét egy elpocsékolt étellel, nem akarja többé a szobájából hallgatni a másik szobában részegen lihegő anyját, nem akarja látni többé a szomszédok kíváncsi tekintetét —, azért, mert a rock másfajta művészet. Mert lehetővé teszi az egyszerűbbek számára is a kommunikációt, az együttjátszás és a részvétel felemelő érzését, a spontán örömet. Mert nincs szüksége a lélekemelő csöndre, a múzeumi tiszteletre, az ünnepi megjelenésre, a lehúnyt szemekre. A rockot akármilyen társaságban, akármilyen szobában, akármilyen öltözetben élvezi a fiatalság.

— A komoly zene nem az ünnepi öltözék, nem a nagytermek, nem a múzeumi tiszteletteljes csönd tartozéka — mondta J. P. miközben arra szeretne volna kérni a fiát, hogy ne menjen otthonról, most amikor végre férfivá lett, amikor nem kellene már részeg kollégákat hazacipelnie, hogy legalább néha érezze azt a biztonságot, amelyre egész életében vágyott, hogy nem egyedül van az üres lakásban. — A komoly zenének semmi köze a csúcskultúrának nevezett marhasághoz. Nincs is semmiféle csúcskultúra. A kultúra is, a zene is egy egységes szervezet. Nem nevezheted ki a balkezét, a jobb lábát vagy a balszemét önálló egyedé.

— A te zenédet mind kevesebben hallgatják — mondta a fiú, és arra gondolt, hogy nagyon ritkán jár majd haza, ha ilyen rettentés lelkizésbe kerül, mire újra rászánja magát, hogy meglépjen az anyjától. — A te zenéd lassan a „komoj” családok sajátja lesz, egy szekta, egy elit réteg zenéje, egy mellékterméke a művelődési életnek.

— Hogy mondhatasz ilyet, mikor te is tudod, hogy mind többen járnak zeneiskolába, mind többen kapnak alapos kiképzést az általános iskolában? — kérdezte az anyja, miközben azt szeretne volna mondani, hogy haza se jöjjön soha többé, ha egyszer itthagyni, hogy nem is fog tudni róla, nem is fog törődni vele, ha kilép a csúnya kofferjával az ajtón. — Most divatos a rock, de ez nem bizonyít semmit. Százféle divat volt már a zenében, százféle „új” hite, hogy végleg átvette a hatalmat, aztán úgy eltűnt márhólnapra, mintha sose lett volna. Miért volna jobb a kommunikáció jobb egy őrzöngő, ugráló, rángatózó tömeg tagjai között, mint a csöndben élvező közönség egyedei között?

— Mert ezek maguk is részt vesznek a produkcióban — felelte a fia és felállt. Szerette volna közölni az anyjával, hogy ne aggódjon érte, tud ő magáról gondoskodni, aztán folytatta: — Mert ez a zene a ma lelkét fejezi ki, még akkor is, ha nem tudom megmagyarázni neked, hogy miért és hogyan, mert ez a korszerű, ez a szükséges, ez a miénk.

— Dehát kivel azonosulsz, Zoltán? — kérdezte J. P., és ő is felállt, hogy ha kell, megakadályozza a fiú távozását. Érezte, hogy könnyzacskói lassan megtelnek, nem sokáig bírja már ki zokogás nélkül. — Te már hároméves korodban Mozartot játszottál. Miért félsz kimondani, hogy nem minden pop és rock és nemtudom-milyen zenekar a zeneművészet teteje. Nem az igazi zene a kispolgári, a konzervatív, az eldobandó. Hígyjél nekem! Ne menj utánuk, Zolikám!

A fiú felemelte a koffert és az ajtó felé indult. J. P. tudta, hogy nem lett volna szabad becézgetnie. A fiú nem tűrte hogy becézgessék. De már nem tudta tovább tűrtőztetni magát. Sírni kezdett, és megragadta a koffert sarkát.

— Ne menj el, kisfiam! — zokogta.

A fiú arca kőkemény volt. Felrántotta az ajtót, és kilépett. Húzta maga után a koffert és az anyját is.

— Ezért tanítottalak? — zokogta a művésznő, miközben igyekezett mindkét karjával átölelni a koffert. — Ezért tanultál évekig, hogy most mindent sutba dobj? Éveket dobsz el az életedből! Legálább diplomálj le előbb!

J. P. zokogása nem volt egyszerű, egyhangú és sima sírás. Önálló előadásként is megállta volna a helyét. Előjátéka, bonyolult átmenetei, különálló betétei, lassú és halk részei, tomboló kifejezése, hosszú áriái voltak. Az egymással még csak most ismerkedő, kíváncsi természetű szomszédok pillanatok alatt szinte teljes számban körülvették a második emeleti lakás ajtaját. Egyesek nem ismerték, hogy ki a tarkainges fiatalember, érdeklődésükre halk és gyorszavú magyarázatok érkeztek, mások találgatták, mi lehet a családi veszekedés oka, így az egész gyülekezet mormogott, zúgott, zajongott. De sem J. P. sem a fiú nem törődtek az összesereglettekkel, egymással voltak elfoglalva.

— Engedd el azt az átkozott koffert vagy itthagynom mindeztől — kiabálta Zoltán. — Engedj utamra.

— Ne, ne menj el, kisfiam — zokogta a fuvolásnő. Ne hagyj

magamra! Nem érek neked annyit, mint a Bijelo dugme vagy a Rani mraz?

A szomszédok izgatottan szisszentek föl az ismert együttesek említésére. Legtöbbjük lakásában ott volt egy-két lemezük, legtöbbször hétről hétre leste, mikor szerepel a zenekar a tévé vagy a rádió műsorában.

— Mindegy, hogy mit érsz, mindegy, hogy mit adtál, mindegy, hogy mit érzel, nekem mennem kell — kiáltotta a fiú, és letépte az asszony kezét a bőrröndről. — Majd jelentkezem!

Megfordult, de nem sikerült elinalnia, az anyja elkapta hátulról a kockás inget, maszatos arcát fia hátához szorította.

— Én megölöm magam — sikoltotta. — Ha itthagysz, semmi értelme az életemnek! Öngyilkos leszek!

A szomszédok még közelebb nyomultak, a harmadik emeletről egy asszony zokogni kezdett, egy férfi morogva lökte félre a feleségét, aki arra biztatta, hogy tegyen rendet a veszekedők között.

— Megyek a rendőrségért! — kiáltotta vidáman az első emeletről egy tizenhat év körüli fiú. — Már tudják, hová kell jönni!

Zoltán inge kihúzódik a nadrágból, előbukkan hátának egy része. Fehér bőrén izzadság látszik. Hátranyúl, rángatja az ingei.

— Ha elmégy, engem nem látsz többé! -- kiabál magas, vékony hangon a fuvolásnő.

A szomszédok tehetetlenül bámulnak, topognak, szájuk tátják, nem tudják, mit illik vagy mit kellene tenniük az adott helyzetben. Zoltán egy reccsenéssel elszakítja az ingét, és nem törődve az anyja kezében maradt darabkával, hosszú ugrásokkal szalad le a lépcsőn. Az asszony hitetlenül bámulja a tenyerén fekvő tarka rongyocskát, a fiú pedig megáll, és az első emeleti fordulóból viszsza szól:

— Mozart vagy diszkó? Körülötted csupa bonyodalom az élet — kiabálja. — Fogd már föl, hogy minden sokkal egyszerűbb.

A szomszédok nem egészen értik, miről van szó. Szokatlan számukra, hogy ilyesmin is lehet veszekedni, együttérzően fogják körül a haját tépő, végtelen sírási rohammal küzdő fuvolásnőt. Két asszony támogatja, irányítaná befelé a lakásába, de küszködik velük, még egyszer le akar pillantani a lépcsőn. Azok azt hiszik, öngyilkos akar lenni, húzzák visszafelé. Egyszer csak a fejéhez kap újra.

— Hány óra? — kérdi zokogva. — Már négy óra van? Enged-

jenek, mert így is elkéstem a próbáról. Mit szól majd a karmester! Engedjenek, át kell öltöznöm, rohanok próbára.

Azzal beszalad a lakásába, az ajtót be sem csukja maga mögött, annyira siet.

— Ki megy a városba kocsival? — hallatszik bentről a hangja.

— Nem vinne be valaki?

A szomszédok a tárva-nyitva álló ajtó elő gyűlnek, kíváncsian bámulnak befelé.